

اجتماعیات مجموعہ سی

صفحہ : ۶

ایلول ۱۳۳۳

سنہ : ۱

افلاطون دن اول فلسفه اجتماعیه

« ۱ »

بر آلمان محرری « طبیعتك كور قوتلرینی بر طرفه براقیکز ، دیگر بتون ترقی دستو رلرینك منشائی اسکی یونانیلرده بولا بیلیرسکیز ، دییور . حقیقه اسکی یونانیلر علمك اك ابتدائی اولدینی بردورده یالکیز طبیعت حقیقه کی درین دوشونجه لریله دکل ، اجتماعی و سیاسی مسئله لر اوزرینه قوردقلری نظریه لرك وسعت واحاطه سیله حالا بزى حیرتله سوق ایتمکده در . افلاطون و آریستو کندی تعیرلرنجه « سیاست » و « اخلاق » علمى اك درین بر نفوذ نظرله تدویره اوغراششلر ، حقیقه واسع اجتماعی فلسفه سیستملى وجوده کتیرمشلردی . فقط اونلردن اولده مدینه ، جمیتك منشأه دائر نظریه قوران ؛ حق ، قانون فکری اوزرینه دوشونن متفکرلر ییشمشیدی . ذاتاً بونلر ، بونلری وجوده کتیرن محیط اویوک سیستملى حاضرلامشدی .

یونان قدیمده اجتماعی و سیاسی مسئله لر اوزرینه سربست تفکر بالخاصه قبل المیلاد بشنجه عصرده انکشاف بولغه باشلامشیدی . دها اول ئی یونیا فیلسوفلرینك طبیعت اوزرنده کی تفکرلری اسکی اساطیری ، ملی دینك کائنات حقیقه کی عقایدینی ضماً ، صراحة تنقید ایتیش ، بناء علیه بو حکیملرك نظریه سیله عوامك اعتقادی آره سنده دولدیرلمی قابل اولیان اوچوروملر آچیلمشدی . ئی یونیا وئله آتلك فلسفه سی ماضینك ذهنله تسلط ایدن هر نوع ولایت ونفوذینی قیریوردی . حریت کسب ایدن ، بتون اشیایی ، حتی اك طبیعی کورولان حرکت ، ماده مفهوملرینی بیله عقلی تنقید وتحلیله تابع طوتان ذهنلر اجتماعی مفهوملر قارشیسنده لاقید قاله مازدی .

دیگر جهتن یونانستانك اوصرمده اوغرا دینی سیاسی واقتصادی تحول وتکامل اجتماعی مفهوملر اوزرینه تفکری عادتاً ضروری قیلمشیدی . فی الحقیقه بو عصرده یونانستانك مرکز عرفانی اولان آئینه ده صنوف آره سنده کی مجادله بورزووازینك

غلبه سیله نهایت بولمشدی . اصل زادكانك امتیازاتی یواش یواش آزالمش ، تجارت و صنایعك انكشافی سایه سنده منقول ثروت کیت کیده زیاده لشهرك اموال غیر منقوله ضررسته اهمیت کسب ایلش ایدی . کویلدلرك شهرلره کلسی ، مختلف اسباب تحننده وقوعه کلن مهاجرت شهری غلبه لیقلاشدیرمش ، متمکن اجنیلردن بر قسمی ، اسکی اسیرلردن بر طاقی « وطنداش » مرتبه سنه اصعاد اولونمش ایدی . « فیلدین » ک یادیفی تشکیلات و قانون بو عناصری تمثیل ایلکه معطوف ایدی . ذاتاً مدیه محاربه لری بو تمثیلی ضروری برحاله کتیرمشدی ؛ چونکه یونانستانك عددآ کندیلرینه فائق اولان دشمنه قارشى موفق اوله بیلیمسی ایچون مملکتك بتون قوتلرینی استعمال ایتسی لازم کلیوردی . خلقك « عوامك » مکملآ تسلیحیه و جوده کتیریلن بیاده صنئی حربده مهم موفقیتلر احراز ایتمش ، وطنك مدافعه سنده یارارلقلر کوسترمش ایدی . بو موفقیت بالاآ خره اولنرك کیلرده کیره بیلیمسینه خدمت ایتدی . مشترکاً وطنی مدافعه ایتك مجبوری آ ز زمان صوکرآ خلقك حقوق سیاسیه مالک اولمسنده استلزام ایل یوردی . بو صورتله مملکت ده موقراتلشدیرلمشدی . پك آ ز بر مدت ایچنده ده آئینه فیلسونك قوتی سایه سنده مستقل مدینه لردن مرکب بر هیئت متفقنه ك باشنه کجدی . بو حال اولنك وضعیت سیاسیه سنده اولدینی کی وضعیت اقتصادیه سنده ده بریکلک و جوده کتیرمشدی . چونکه کیرن و جیقاندن سربستهجه آلدینی و برکی متفقلردن توسط و حکمك وظیفه سنه مقابل الله ایتدیکی بر نوع اجرت ، بعضاً هیئت متفقنه دن برینك کندینه قارشى واقع اولان بر عصبانی اوزرینه آ ز برامکله اولندن قوپاردینی اراضی سایه سنده مهم واردات الله ایدیور و نفوسنك کوندن کونه زیاده لشمسیله آرتان مصارفنی بو سایه ده قولایلقله تسویه ایلله بیل یوردی . آئینه ده بو طرزده تشکل ایدن ده موقراسی کندیسنه تابع اولان و اولیان سیتهلرده تقلید اولونمغه باشلادی . تدریجاً بتون یونانستانه سرایت ایدن بوده موقراسیده معین حقوق قاعده لری اولمادینی ایچون نطق ، خطابت اك بویوك حكومت واسطه سنی تشکیل ایدیوردی . خطابت یا الکز اداره حكومتده منمردکلدی ؛ اجرای عدالتده ، احقاق حقه ده اك مهم سلاح مدافعه ایدی : اولی مجلسلرده نصل حاکم بر موقعه ایه قرعه انتخاب اولومان بر قاج یوزهیئت عدولدن مرکب اولان محکمه لرده ده حق مدافعه یه یارایان یکانه سلاح ایدی . برکیسه ته قدر خطابتك اینجه لکلرینی ، نطق بلیغ و مؤثر صورته استعمال واسطه سنی بیلورسه

محاکمہ موفق اولق احتمالی اوقدر قازانمش اوئیوردی . وہی ، کسبی بلاغت
نطقہ یالکز قدرت حکومتہ اشتراک اجتماعی شرفلی بر موقع احراز ایدہ بیلیمکی تأمین
ایلمکله قالمیور ، ہرہانکی برطرفدن برظامہ ، عدالتسزلک اوضراق احتمالندہ قسماً
مانع اولیوردی . بوشرائطک ضروری نتیجہسی اولان بلاغت وخطابت اک بویوک بر
صناعت عد اولوندی ، کنجملک تربیہ سندہدہ اک حاکم بر موقع اشغال ابتدی .
بلاغت و خطابت یالکز تعبیرات وکلماتی حسن صورت وطرزده استعمال ایدیورمکدن
عبارت دکلدی . اونک متمر اولابیلمسی ایچون افادہ ایتدیکی افکارہ حاکم اولق ، عینی
زماندہ حسیات عمومیہ تک مختلف اقسامہ تطبیق ایدرک تأثیرینی آرتیرمق لازمدی .
یونانیلردہ خارق العادہ کوروان تنقید وابداع احتیاجی سادہ جہ شکلی برخطابتہ تطمین
ایدیلہ مزدی . حسیات سیاسیہ خطابت وبیانہ موضوع اولاجق برچوق مسئلہلر وجودہ
کتیرمش ایدی . شرائط اجتماعیہ تک وضع ایتدیکی بومسئلہلر بیوک براحتراض وشدتہ
مباحثہ اولونمقہ باشلانندی . چونکہ بومسئلہلرہ ہرکس علاقہدار ایدی ؛ اونک صورت
حلی مباحثیندن برطرفک منفعتہ ، ہیچ اولمازسہ حس وعقیدہ سنہ تعلق ایدیوردی .
پناء علیہ خطابت و بلاغت برطرفدن یوکسک وپارلاق برجریان فکری اویاندریدی کی
دیگر طرفدن - علمدن عمومی بر مناقصد ایتک شرطیلہ - سیاست عامک ، اجتماعی
فلسفہ تک دہ والدی اولمشدر . فی الحقیقہ یونانستاندہ اوزمان ایلرلہ یں دہ موفراسینک
ضروری نتیجہسی اولارق شو ویا بوقعہدہ نصل حرکت حق وعدلہ موافق اولایلیر
دوشونجہسی ہرذہنی اشغال ایلمکہ باشلامشدی . برکرہ بوطرزدہ تفکر عمومیلشدکدن
صوکرا بونک دہا واسع شکلی اولان «عمومیتلہ حیات اجتماعیہدہ حق وعدل نہدر ؟»
مسئلہ سنک نظر دقتی جلب ایلمہسی ، مباحثہ موضوع تشکیل ایتہمسی قابل دکلدی .
حتی تفکر برکرہ بوجریانی آلدقدن صوکرا بونقطہدہدہ توقف ایدہ مزدی ؛ نتہ کیم
ایتمدی : سیاسی واجتماعی مسئلہلردہ اویانان آکلامق ، بیلیمک احتیاجی فعالیت بشریہ تک
ہر ساحہ سی احاطہ ایلمکہ باشلادی ؛ طبیعتیلہ تدبیر منزل Economie ، تربیہ Education
صناعت ، اخلاق مسئلہلری اوزرینہ دوشونلکہ باشلانندی ، بونلر حقندہ برطاقم قاعدہلر
بولمقہ وتطبیق ایلمکہ اوضراشدقدن ماعدا بالذات او قاعدہلرک منبعی ، (دولت) (و جمعیت) ک
منشای آراشدیرلدی . بوتحریراتک شایان حیرت درجہدہ کنیش وواسع اولمانسک عاملنی

اوزمانك حال ذهنيسنده آرامق لازمدر : رنوع دينى واساطيرى نفوذ قارشى عصيان ايدن حس تنقيد بشنعي عصرده وقوعه من تحولات اجتماعيه وسياسيه ايله برقاتدها قوتانمش ايدى . تنقيد مقاييسه استناد ايلوردي . محاربه لر يونانيليرى برطاقم اجنيلرله تماسده بولونديرديني ايجون مقاييسه موع اولاييله جك برچوق معلومات و يرمش ايدى . تجارتك انكشافى ، آئينه نك رياست ايتديكي متفق شهرلر سكاني آره سنده كي مناسباتده بوخصوصده مبذول عناصر و يوردى . وسطى آسيانك هرطرفدن آئينه يه خلق كليور ، آئينه ليلرده اك اوزاق يرلر قدر كيديورلردى .

بوصورتله اكثريني مختلف يرلر دولتله منسوب خلق شهرلرده يكديكرييله مناسبات ومباحثاتده بولونه بيلورلردى . بوندن بشقه مديا محاربه لرى يونانستانده مختلف يابانجى مذهب وطريقلرلر برلشمسنة سبب اولمش ؛ بر مذهب وطريق اطرافنده برلى ، اجنبي برچوق كيمسه لرك اختلاط ايله بيلمسنة ميدان و يرمشدر . بوصورتله ملي دينك انحصارى موجوديتده اورته دن قالمشدركه بو حال بالواسطه بيله اولسه هر حالده ذهنك حریت كسب ايله بيلمسته خدمت ايلشدر .

*
**

اجتماعى مسئله لراوزرينه تفكرده ، فلسفه طبعيه ايله تأسس ايدن اصولى تعقيب ايتدى : طبعيت حقنده كي دوشونجه لر عقل ومحاكمه ذهنيه فوق العاده قوت عصف ايلشدى . اله آنلى زه نون تجربه نك هر كسه بداهة تسليم ايتديره جكي حركتى بيله عقلى تحليله اوغرايمش ، اونك متناقض بر طاقم عناصردن مركب اولديغنه قائل اوله رق حقيقتنى انكارايمشدى . اووقت يونانيلرده هر شئى عقل واستدلالات ذهنيه دلالتيله آراشديرمق بولمق اعتياد ذهنيى حاكم بولونيوردي . بونك شبهه سزه اك متكامل طرزى سوقراطده كوروپورز . فقط سوقراط بونك واضعى دكلدى . اوده ايتاليا طوپراغندن كلن ، آئينه ده نشوونما بولان جريانه تابع اولمش ، اونى يوكسك برطرزده استعمال ايتمشدى . بو عصرده هر شئى عقلك معطياته كوره تنظيم ايلك مبلى هر ساحه يه حاكم اولويوردي . شارعلر بيله قوانين وضع ايدر كن محاكات عقليه استناد ايلورلردى . آريستونك پك تقدير ايتديكي قروناداسك قانونلرنده هب ذهنى محاكات حاكم ايدى . مثلا قروناداسى ييمك وصايتى پدرى ايله والده سنك اقرباسى آره سنده تقسيم ايلشدى . اوصورتله كه

پدری جہتندن اولان اقربا یقینک مالہ باقہ حق ، والدہ سی جہتندن اولان اقربا سی دە چو جنی بویوده جکدی . چونکہ بوتقدیرده مال یقین وارنک التده بولونہ رق اونک نمالاندیرلسی و اعمار ی قابل اولہ حق ، چو حقدہ مالہ توارت ایتک کی هیچ برعلاقہ سی اولیان آدم لردہ بولونہ رق اخاتہ دوچار اولسی احتمالی قالیہ جقدی . عادات مرعیہ بہ تبعیتدن زیادہ محاکات ذہنیہ بہ استناد ایتک میلی ہر ساجدہ کندینی کوستریوردی . حیاتک هیچ برتجلیسی بوجریان عمومیدن کندینی قورنارامیوردی . محاکات عقلیہ عادات مرعیہ بہ تبدلات وجودہ کتیرہ مدیکی یردہ اونی تألیف وقاعدہ لره ربط ایدیورہ ، ممکن ایسہ بر ، ایکی پرنسیپہ ارجاع ایدیوردی . طباحتدن ، مختلف صناعتلره کزیتبیدن ترتیبات عسکریہ بہ قدر ہر شیک قاعدہ لری ، پرنسیپلری وجودہ کتیرلشدی : میتاقوسی طباحتہ طائد سیستملری جمع ایتشدی . دہ موقریت برنوع تمیہ قواعدی وجودہ کتیرہ سیوردی . ہان بوتون صنایع نفیسہ نک نظریاتی وجودہ کتیرلشدی . معماری ، حتی سوقاقلرک ترتیبی بیلہ عقلی و ہندسی قاعدہ لره ربط اولونمشدی . هیچ برشی تصادفہ بر اقلمیوردی : ہر شیشی عقلک قاعدہ سہ ربط ایتک میلی حاکم بولونیوردی .

ایشستہ بویلہ بر حال ذہنی ایچندہ عاداتا کندی کندینہ حق ، اخلاق ، قانون نرہ دن نشأت ایدیورہ ؛ بونلرک قوتی نرہ دن عبور سؤالی ذہنلری اشغالہ باشلادی . بونلرک منشأ لری بولمق ارزوسی بشرک منشأی وصفحات تکاملیہ سی حقدہ دوشوندیوردی : اساطیر بشرک ایلک زمانلرینہ طائد بردور سعادت Aged'or فرض ایلدیوردی . ہہ زبود شعر لریلہ ماضینک بودور مسعودینی ترسم ایتشدی . بودہ غایت طبیعی ایدی : ہر قوم کی یونانیلردہ حیاتک کدرواندیشہ لری آرمہ سندہ یا ماضی بہ طائد بردور سعادت ، یا خود استقبالہ ، عالم اخروی بہ متلق بر جنت فرض ایدرک متسلی ولایلیرلردی . ماضی بی واساطیری تنقید فکری خارق العادہ بر قوتلہ او یاندقدن سوکرا یونانیلر ماضیدہ کی دور سعادتہ کندیلرینی مربوط کوردہ مزلردی . فکر تنقید ایلہ اسکی اساطیری بیقان متفکرلر اونلر یرینہ قوردقلری نظریہ لردن نمون و مفتخر اولارق امید وامللرینی دہا زیادہ استقبالہ ، استقبالہ کی نامتناہی ترقی بہ ربط ایلش اولملری لازم کلیر ؛ ماضی بہ طائد غننہ لری بکنمینلر ، تنقید ایدنلر کندیلرینی جدلرینک فوقندہ کورملری ، بوندندہ بر پارچہ مفرور اولملری طبعیدرہ . یوحسک الہاماتی طبیعت اوزرندہ کی تجربہ و تدقیقاتلہ تأید ایتشدی . اگلا شیلیوردی کہ

تاریخک ابتداسنده انسانلر حال وحشتده یاشامشلر ، تدریجی و غیر محسوس تکاملله تمدن ایشلردر. بوکونده علمک قبول ایتدیکی بوحقیقتی تا آناقسیاندرک فلسفه طبیعی‌سنده قباطاسلاق کوره بیلورز . قسه نوقان ارضک یواش یواش تشکل ایتمندن استدلالاً انسانلرکده تدریجاً تحدث ایلدیکنی ا کلامش ومنظومه سنک بریتنده «آهله قانیله یارادیلشده هر شیئی بیلدیرمه مشلردر، بونلر بالذات کندی جهد و تحریریلله اک اییی بولا بیل مشلردر، دیمش دی . مدینتک تدریجاً تشکل و تکاملی فکری شاعر «موسیخون» ده (قبل المیلاد دردنجی عصر) ده صریح بر نظریه شکلی آلیور . شاهر دیورک : «نه صباه ، نه ده آلاته مالک اولیان ابتدائی انسانلرک شدت و وحشتی کنیدیارینی مردنخوارلقدن اجتناب ایتدیرمزدی . بونلر بغدادی اکسی ، مساکن انشاسنی ، شهرلرک تحکیمی ، نهایت ایچلرندن اوللره مدفن یابارق اونلره حرمت ایلسنی اوکرته رک تمدن ایلدیلر ، هر حالده شاعرک آچقجه موضوع بحث ایتدیکی نظریه بشنجی عصر متفکرلرینه یابانجی دکلدی . قریناسک منظومه لرنده ده بوکا یقین افکار سرد ایدلش اولدینی محققدر . کورولویورک بونظریه بشریتک حال وحشتدن مدینته انتقالنده اک مهم عاملی زمانده ، اعتیادانده ، الحاصل طبیعتک ایجاب ایتدیکی ضروریتده کورویور .

پروتوگوراس بشریتک وحشت ایتدائییه دن مدینته انتقالنی بشقه بر نظریه ایله ایضاح ایدیور . او بواقلاب و تکاملده طبیعتک ، اعتیادک ، زمانک کور تأثیرلری رینه تفکری ، ایجادی ، ملاحظه نی اقامه ایلور . پروتوگوراسک بونظریه سنی افلاطونک اثرنده کورویورز . واقعا افلاطون پروتوگوراسک فکرینی براسلوب استهزا ایله یازمش ایسه ده ینه بوفیلسوفک جمعیتک تکاملی حقیقده کی فکرینه بر درجه یه قدر اطلاع قابل اولویور . پروتوگوراسه کوره ایلك انسانلر وحشتی حیوانلرک تعرضنه قارشى مظفرانه بر مقابله ده بولونامیورلردی . چونکه مدافعه و عسکرک صنعتی ده احتوا ایدن اداره حکومت فتنه واقف دکلدیلر . عینی سببه ، یعنی اداره حکومت فتنه عدم وقوفلرینه منی یکدیگری ده اضرار ایدیورلردی . بالآخره انسانلر تفکرلری سایه سنده صنعتی اوکرندیلر صوکر ازوپتر ارضه اینه رک انسانلرک صنعت و تفکرده کی وقوف و معلوماتلرینک درجه سنه کوره حقی و ناموسی توزیع ایتدیردی ... دیمک که شاهر موسخوسک و خشتدن مدینته انتقالنده مؤثر کوردیکی زمان و طبیعت رینه پروتاگوراس صنعت حقیقده کی وقوفی،

تعمیر آخرہ لسانی وجودہ کترین ، اولرک انشاسنی ، ادارہ حکومتی مجبوریہ
 اخلاقیہی تولید ایدن تفکرو ایجاد اقامہ ایدیور . برنجیسی بوتکاملی عضوی بر نقطہ
 نظرہ ایضاح ایتدیکی حالہ دیگری مدیتی تفکرک ، صنعتک نتیجہ سی عد ایدرک میخانیکی
 بر نقطہ نظر ایلری سوربور دی . اووقدنبری فیلسوفلر بشریتک وختشدن مدینتہ انقلابی
 ایضاح ایدن بوابکی نقطہ نظر دن برین دیگریہ ترجیح ایشلر ، طرفداری اولدقلری
 فکری یکی یکی بر طاقم دلیلرلہ تأییدہ اوغراشمشردر .

دارالفنون تاریخ فلسفہ معلی

محمد امین